

Abonamentul:

Pe un an C 1:50.

Un număr 16 fl.

Inserțiunile se
primesc pe lângă
un preț modest.

Telefon: Nr. 35.

Românul Târnăvean

Administrația și
Redacția:Strada
Elizabeta Nr. 30,
unde sunt a se
adresă toate
scrisorile.Manuscrisele nu
se înapoiază.

== Apare lunar, afară de lunile de vară. ==

† AUREL VLAICU.

Mândria noastră a tuturor, șoimul scump al Ardealului, gloria științei românești, cel mai temut agitator din câți am avut, cel mai iubit erou al sârmanului nostru popor nu mai este: a zburat din mijlocul fraților sei obediți, pentru totdeauna. Poate niciodată neamul nostru n'a petrecut cu mai mare jale la mormânt pe eroii lui, ca pe aviatorul AUREL VLAICU. Întreagă viața lui, până la ultima încercare, de a trece Carpații, să deie o dulce sărutare, el Făt-frumosul națiunii, pământului neliber românesc a fost și v'a rămâne în veci o pildă grăitoare, ca viața adevăraților martiri. Trupul lui l'am pierdut, dar numele lui, numele lui AUREL VLAICU, se va rosti cu pietate, și cu dragoste în decursul tuturor veacurilor până va exista suflet românesc pe acest pământ.

Românii de pe Târnave, cari de trei-ori la Blaj, la Oșorheiu și la Ibașfalău, au avut fericirea să-l vadă înălțându-se în văzduh, minune ce nu s'a mai pomenit pe acest pământ, cuprinși acum de o durere ce nu se poate așterne pe hârtie, făgăduiesc, că îi vor păstra pentru totdeauna amintirea lui!

„ROMÂNUL TÂRNĂVEAN.“

Îndemnuri.

Aruncând o privire oricât de fugară asupra evenimentelor ivite până acum în viața Românilor în decursul anului curent, va trebui să mărturisim lipsiți de eficacitate, că anul acesta este de o însemnătate aproape epocală pentru toți aceia, în inimile cărora mai mișcă încă un strop de sânge de viața lui Traian, în sufletele cărora mai vibrează încă o țandură de sentiment românesc. Căci:

1. În decursul anului 1913 își strâng cu mândrie rândurile voinicii noștri frați de pe plaiurile României libere și în momentul unei sfinte însuflețiri generale se reped ca șoimii spre câmpurile »Bulgăroilor cu ceafa groasă« și cuceresc încât ai bate în palme podoaba țării lor sângerânde, își întind cu fală granițele pământului lor scump, iar renumele lor, renumele Românilor celor oropsiți și nebăgați în seamă, umple lumea largă.

2. În decursul anului 1913 se umezesc de bucurie ochii bieților noștri frați de pe pământul Basarabiei, când aud după atâta amar de an, resunând din nou sub boltele scundelor biserici de acolo, glasul străbunilor, melodia dulcelui graiu românesc,

acordurile căruia decând au ajuns sub stăpânirea duhului muscălesc nu le-a mai umplut sufletele amărite cu liniște și veselie în biserică...

3. În decursul anului 1913 se prăbușește din înălțimile văzduhului măiestrul șoim al Ardealului, întemeietorul aviaticeii române, inginerul Aurel Vlaicu și se stânge ca un martir al neamului la poalele Carpaților, lăsând după sine un neam întreg în doliu...

Și eră Aurel Vlaicu... șoimul acela falnic... mândria Ardealului, fratele nostru dulce, a acelora, cari de veacuri grele purtăm pe spinare povoara nedreptăților, cari de veacuri lungi nutrim în sufletele trudite nădejdi la zile mai cu tihnă... Eră tovarășul nostru la bine, la rău... Eră simbolul redeșteptării tale, tu biet popor sărac de pe țarinele Ardealului!... Eră acela, care-ți grăia par'că adese în glas de taină din slava văzduhului:

»Poporul meu, tu biet popor cinstit, dar stors până la suflet de străinii cei fărădelege, îndreaptă-ți blând privirea spre sborul meu măiestru »și vezi... vezi cu câtă ușurință știu eu învinge și aerul și vântul... Și am ajuns la aceasta prin carte...

prin carte multă... Întinde-ți și tu deci cu dragoste mânilor spre carte, pătrunde și resfoiește pagini peste pagini, fi treaz și deștept și atunci așa de ușor vei urcă și tu calea greoaie, ce duce spre țara fericirii, cât de ușor mă urc eu pe aripile paserii mele în necuprinsul văzduhului.«

Eră Vlaicu acela, care te povățuia în felul acesta. Eră, dar astăzi nu mai este... L-am pierdut!

Noi nu am câștigat victorii ca frații noștri din România liberă, nici drepturi ca cei din Basarabia, noi am pierdut pe cel mai bun dintre frații noștri, am pierdut pe acela, care eră întruchiparea idealului nostru de veacuri!

Dar să nu desnădăjduim nici noi Ardelenii, dacă mâna proniei cerești ne-a umilit în felul acesta, căci după vifor trebuie să se limpezească cerul, după nor trebuie să vină senin!... Să nu desnădăjduim nici noi, dacă ținuta viguroasă, ochii ageri, dacă privirea îndrăzneată a șoimului nostru deodată nu ne mai încălzește inimile pline de amar, căci astfel vrut-a poate cerul, fără să ne apropiem cu atât mai mult de gândurile sale luminoase, de îndemnul său cald spre carte... spre lumina...

Deci, voi fii oropsiți ai Ardealului, voi biete ființe pururea muncite și asuprite, dacă simțiți în piepturile voastre o dragoste, un strop de dragoste pentru numele, care trebuie să fie scump pentru toată suflarea românească, pentru numele: Aurel Vlaicu, dacă doriți serios înaintarea voastră culturală și economică, după cum v'a dorit-o și sufletul său mare, atunci întindeviți cu dragoste mânilor spre carte, pătrundeți și resfoiți pagini peste pagini, fiți trezi și deștepti și atunci așa de ușor veți putea urcă greoiul drum ce duce spre țara fericirii, cât de ușor se urcă cu pasărea sa măiastră, aviatorul Aurel Vlaicu, în necuprinsul văzduhului.

Și cu deosebire noi Târnăvenii, noi ar trebui să ne apropiem cu străduință și dragoste mai multă de vatra sfântă a cărții, sau să ne refugiem cu toată încrederea la ea, ca la un mijloc de mântuire, căci noi, sârmanii de noi, sămănați suntem de veacuri printre neamuri străine, cari ne iubesc, după cum bine știți, ca dracul tămăia și în afabilitatea lor fără păreche ne-ar stânge în o lingură de apă... Și sub influința acestor neamuri pătimase, ne schimonosim și noi, pe zi ce merge, trupurile, cu tot felul de zdremțe străine, ne murdărim frumoasa limbă românească cu pata sasmelor și ungurismelor scâlciate și ne slăbim din zi în zi moravurile, cari împodobeau odată atât de frumos viața părinților noștri, stricându-ne astfel portul, limba și moravurile, pentru cari păcate ne blastămă părinții și străbunii în morminte

și ne bate Dumnezeu prin boliști și revărsări de ape...

Noi Târnăvenii, noi ar trebui să ne întindem mai în grabă mâinile spre carte, căci noi suntem aproape cei mai rămași dintre frații noștri de pe plaiurile Ardealului, în meșteșugul scrisului și al cetitului... Ne întrec și mocanii cei crescuți prin sinurile codrilor! De câteori ați putut vedea trecând pe locurile noastre românași de pela munte, cu cercuri și cu ciubare, și nu va cuprins mirarea, când i-ați văzut cu câtă dragoste, cu câtă mândrie cetesc ei, pășind pe lângă murgul lor slăbit de drum, o gazetă, o cărtică, pe cari le iubesc ca sufletul din ei?!... Iar la noi? Cunosce sate întregi de pe valea Târnavei-mici, al căror locuitori cu preoți și cu dascăli în frunte, nici idee nu au, că în zilele noastre apare o »Libertatea«, »Foaia poporului«, »Solia satelor«, »Poporul român« etc. tot gazete redactate pentru sprijinul și progresul poporului dela țară, ne mai amintind ziarele, cari sunt indispensabile pentru fiecare Român, căruia îi place a fi măgulit cu epitetul de cult... Constatările aceste sunt adevărate și dacă suntem în fericita poziție de-a accentua, sau măcar de-a mărturisi, că trăește încă în noi sentimentul conștiinței naționale, atunci ele trebuie să-l jignească, de oarece prezintă icoana unei realități, care constituie o rușine a veacului!

Noi trebuie să ne apropiem mai în grabă de lumina binefăcătoare a cărții, căci aceea are menirea sfântă de a ne smulge din încurcătura aceste, aceea are menirea de a ne lumina cărările de a nutri în noi sentimentul moral și cu deosebire cel național, pentru care școlile zilelor noastre nu prea au loc, profanate fiind prin banii împărăției, prin »prețul de sânge« al zilelor noastre.

Dacă ne vom împrietini cu cărțile și cu gazetele bune, ele vor trezi în noi admirația față de acei cinstiți înaintași ai noștri, cari s'au mutat sub cruce, statornici în lege și credință, vor da naștere încrederei în puterile noastre proprii și zugrăvind în mințile noastre senine icoana viitorului, pe care-l va ajunge neamul nostru, sub vraja acestui viitor frumos, vom înfripa în grabă răscoala culturală, care ne va elibera din robia întunecului, ne va transpune în lumea îndestulării și a fericirii și noi vom fi atunci un neam mândru, un neam ales între popoare... Și vor povesti cu drag atunci bătrânii nepoților, că au trăit odată pe locurile acestea o seamă de oameni fără carte, munciți și chinuți de lifte răutăcioase, dar împrietinindu-se cu cartea, aceea ia desrobot ca prin minune, cu sfaturile sale înțelepte, din cătușele mizeriei...

Când știți deci, fraților mei Târnăveni, că viitorul, că bunăstarea noastră e legată de meșteșugul cărții, precum e legată sfânta cruce de evanghelie, când știți, că fără de carte azi trebuie să ne prăpădim, întindeviți cu drag, bărbați, femei, mâinile spre cărți și spre gazete, pătrundeți tainele acelor slove smerite, descifrați comoara lor de gânduri și simțiri curate, porniți cu mândrie răscoala culturală, ce ne va deschide în grabă zările unui viitor de aur!...

La luptă deci, în numele păcii, la luptă!...

Aurel Nan.

Prigonirea limbii române!

— Adunarea extraordinară a județului. —

Îmi tremură condeii în mână arșiți să aștearnă pe hârtie atâtea nemernicii, atâtea nedreptăți revoltătoare, toată ființa mea o sguodie blăstămăția acelor, cari nu cunosc hotar în dejosirea noastră, în asuprirea sârmanului, dar celui mai muncitor popor din țara aceasta nefericită. Vorbind așa câte odată cu mine însumi, mă întreb cuprins de o desperare, care să varsă peste inima mea, amară cum e, că oare poate să aibă și plăceri viața aceasta? Căci pentru noi românii din țara aceasta, e un chin, un lanț de nesfârșite suferinți legate una cu alta prin lacrimile noastre. Priviți în jurul vostru, ori cetiți articolele din ziarele românești, unicul for al vieții noastre publice, și vedeți zugrăvite în fiecare șir câte o nedreptate, câte o stupiditate, câte o blăstămăție fără pereche.

Acum o să Vă povestesc cum ascultă străinii, va să zică maghiarii, cari pretind, că țara asta e a lor (după ei noi suntem numai vite de muncă) cum ascultă ei limba noastră dulce, care așa cum e, este cea mai scumpă comoară, cea mai sfântă moștenire rămasă nouă din părinți și cum suferă ei, să vorbească valahii în limba lor, acolo unde după legile țării ar avea tot dreptul să vorbească, adecă în adunările județului. (Sau cum se zice pela noi a comitatului. Județ e mai pe românește.

Deschiderea adunării.

Ziua Adunării era fixată pe 6 August, ciaturile 10.

Sosind fișpanul, baronul Kemény Ákos, se umple sala cea mare de ședință, sunt de față și pe galerii câțiva români și unguri din oraș, dar cu durere trebuie să constatăm, că membrii români au venit într'un număr aproape dispărut, s'au prezentat anume numai Dl Dr. Alex. Morariu, avocat în Ibașfalău și Dr. Romul Boila, avocat în Diciosânmartin. E semnificativ faptul, că interesul românilor, cari nici nu sunt membrii congregațiunii e cu mult mai mare și pronunțat pentru adunările dela județ ca a acelor, cari sunt membri. De multe ori vedem și țărani pe galerie, așa spre pildă l-am întâlnit odată pe harnicul fruntaș din satul Blăjel Ioan Reu Bojtos, care ne-a surprins prin inteligența lui deosebită cu care ne întâlnim mai rar la un țaran.

Vorbirile domnilor unguri.

Fișpanul anunță, că un obiect important al pertractării de azi îl formează rescriptul guvernului, prin care anunță venirea sa la guvern. Din partea guvernamentalilor vorbește avocatul Pálffy și cere ca adunarea să voteze încredere guvernului și mai ales contelui Tisza, care ajunsese acum chiar ministru-prezident. După ce înșiră câteva flăcării de multeori auzite, argumente searbăde, cari te prostesc și te revoaltă în loc să te lumineze, sfârșește între aplauzele linghetărilor, între cari vedem și pe renegatul din Crăciunel-românesc preotul Iuliu Moldovan, codindu-să la cei mai încărnați dușmani ai neamului nostru, cari sunt tiszaiștii.

În numele kosuthiștilor dl Pataky, fostul deputat al cercului, declară, că nu poate vota încredere acestui guvern.

Oratorii români. Vorbirea dlui Boila.

Fișpanul dă acum cuvânt dlui Dr. Romul Boila, a cărui vorbire e așteptată și din partea străinilor cu mare interes, deși aceia, cari îl încunjoară, îi sunt contrari nu numai în politică, ci și în viața socială. Dar liniștea să prefacă deodată într'un zgomot infernal, pentru că oratorul românilor începe vorbirea sa în limba română:

Onorată adunare! Ilustre Domnule Comite Suprem! Strigă în ciuda tuturor svircolerilor »patriotice«, dar abia să aude apoi, că ce vorbește, căci un urgan de proteste să ridică în urma glasului valah.

— Nu ne trebuie! Nu ascultăm vorbă valahă! Fac toți un zgomot, care amuțește orice altă vorbire. Unii bat cu pumnii în masă, alții fluierează cocișește, cei mai mulți strigă: »abțug« și »eláll«, care cum apucă. Nu le țihnește de

loc vorba valahă. Nouă românilor de pe galerie ne vine în câte un moment să ne aruncăm în mijlocul lor și să izbim cu pumnii în față pe nemernicii acestia, cari din sudoarea noastră trăiesc și să îmbogățesc. Oratorul nostru dl Dr. Romul Boila, continuă însă a grăi românește și spune cam următoarele:

„Mă doară sufletul, când văd, că Dv. cum disprețuiți limba noastră scumpă, un sentiment de adâncă indignare mă cuprinde atunci, când văd, că Dv. maghiarii, cari Vă laudați, că sunteți foarte liberali cum respectați drepturile și limba altor națiuni. Dar pe mine și pe noi nu ne împedecă faptul acesta, să nu ținem cu sfințenie la tradițiunile noastre și să nu pretindem, să nu ducem lupta cea mai aprigă pentru revendicarea drepturilor noastre, cari parte ne sunt asigurate în legi, parte ne competenți unei națiuni separate. Astfel nu vom abdice nici odată de dreptul acela să vorbim aici în congregații în limba noastră, în limbă românească și eu dacă voi continua vorbirea mea în limba maghiară, o fac aceasta să pricepeți bine mișelile, cari le înșir și cari Dv. le comiteți zilnic de zeci de ani, împotriva popoarelor nemaghiare din țara aceasta și chiar și împotriva poporul maghiar de rând.

Dl Boila vorbește apoi pe larg de politica lui Tisza, cere samă nedreptăților nesfârșite, cari să comit cu atâta nepăsare, parcă nici nu mai sunt cetățeni cinstiți în țara aceasta, face apoi următoarea declarație, care produce o adevărată consternare între patrioți:

— Astăzi încă îmi pot închipui o împăcare între maghiarii și români, care să nu vatemă integritatea (adecă formatul, granițele, poziția de acum) a țării, dar mâne, mâne va fi deja târziu!

Câțiva mai cutezanți au zimit, auzind vorbele aceste de mari însemnătate, pe cei mai mulți însă îi cuprinsă o frică prea bine înțeleasă, frica păcătoșilor de judecata cea din urmă.

Vorbirea dlui Dr. Alexandru Morariu.

Cei cari au cunoștințe de luptele politice a românilor din județul Târnavei-mici vor ști de sigur, că unul dintre cei mai conștiinți, cei mai destoinici și cei mai neînfricați luptători al cauzei noastre este tinărul avocat din Ibașfalău: Dr. Alexandru Morariu. Primul român, care a candidat la deputație în județul nostru încă în anul 1906. Și de atunci duce o luptă înverșunată împotriva dușmanilor noștri. La adunări populare, în congregații, la adunările dela oraș el pretutindenea își ridică glasul pentru dreapta noastră cauză.

Astfel și acum, el a ținut o vorbire lungă, în care a zibicuit cu energie de admirat toate blăstămățiile celor dela putere. Arată cum principiul național a ieșit biruitor în ultimul războiu balcanic, dovedește, că starea aceasta mizeră nu mai poate sustă, înfieră purtarea ministrului de interne, care n'a permis clădirea unui cămin studențesc român la Budapesta. Vorbirea lui să înțelege a fost secundată de vii contraziceri din partea guvernamentalilor.

Rezultatul.

Să înțelege că rezultatul nu poate să fie altul, decât respingerea propunerii noastre de neîncredere. 8 zi opt bărbați s'au aflat numai în congregația județului, cari să n'aibă încredere în guvernul contelui Tisza, ceilalți să lăfăiesc lângă oala puterii. Rușine să le fie lor!

Brutus.

Adunarea generală a Despărțământului.

Despărțământul Diciosânmartin al »Astrei« (Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român) și-a ținut adunarea ei generală în anul acesta la 2 August, în comuna fruntașă Basna, de lângă Mediaș. Din felul cum a decurs aceasta adunare, din numărul celor prezenți, din programul bogat și variat, putem constata, că adunarea aceasta a fost o serbare frumoasă culturală. Eră de față floarea inteligenței din acel ținut, ba putem zice, că și din depărtări așa spre pildă din Ibașfalău, au fost

de față familii fruntașe cauzându-ne o deosebită bucurie, celor de pe teritoriul acestui Despărțământ. Preoțimea și învățătorimea noastră, de cari ne leagă atâtea nădejdi bune (nu ca în alte județe) au fost iarăși la fruntea chemării lor. Pagini întregi ar trebui să scriu despre bravul popor din comunele Blăjel, Boian, Bazna și Cetate-de-baltă, Velt, cari ne umplu cu o neșpusă mândrie și cari au năpădit pe câteva ceasuri scaldă străină prefăcându-o în românească adevărată.

Deschiderea și decursul adunării.

Adunarea s'a ținut lângă vila Carol și s'a deschis la ceasurile 2 prin directorul Despărțământului dl Dr. Romul Boilă, care a salutat poporul adunat într'un număr atât de frumos și a rugat pe dl notar și dl cassar al Desp. să citească rapoartele lor despre activitatea acestui Despărțământ, care după părerea centrului din Sibiu, a desvoltat o activitate frumoasă și îmbucurătoare. Din raportul comitetului reiese, că din cele 60 de comune a Desp. s'au cercetat 50 comune, s'au ținut în restimpul de trei ani de când e ales acest comitet 150 de prelegeri populare (adecă cam trei prelegeri în fiecare sat). S'au înființat 40 de agenturi și tot atâtea biblioteci, apoi două bănci populare. S'au aranjat expoziții de jocuri naționale și tășături românești, concursuri de lucrări literare, producțiuni și petreceri număroase în favorul Asociațiunii.

S'au ținut două conferințe binereușite din partea dlor Constantin Mușlea, funcționar la „Albina” din Dicioșmărtin și Aurel Nan, teolog în Sibiu. Amândouă conferințele au fost ascultate cu un interes deosebit și au fost viu aplaudate. Dl Mușlea a vorbit într'o limbă neaoșă și elegantă românească despre un obiect economic, anume despre însemnătatea însoțirilor arătat ce urmări bune au acele în ce privește organizația noastră de popor conștient, de formarea caracterului la țărani noștri, cari sunt talpa țării, forța neamului românesc de pretutindenea. Dl Nan, un tânăr talentat, a desvoltat un obiect mai abstract, elementul religios în poezia populară, care poate nu a interesat pe mulți, dar aceia cari au ascultat-o, au avut o plăcere deosebită să se delecteze în expuneri frumoase, bazate pe studii conștiințioase. Exprimăm aici părerea noastră, ca dnii prelegători să-și aleagă obiecte, cari interesează pe toți și mai ales păturile din jos, ca tocmai acolo tindem cu aceste prelegeri să popularizăm știința cât de cât, crescând apoi o altă generație, să va ocupa sistematic cu perfecționarea calităților distinse, cari zac neștiute în poporul de rând.

Urmează alegerea noului comitet, care e următorul: Director: Dr. Romul Boila, membrii ordinari: Dl Todoran, protopop în Cetate-de-baltă, dl Papiu, protopop în Ernud, dl Anastasiu Beșu, director de bancă Sânmărtin, dl Dr. Virgil Radeș, avocat în Sânmărtin, membrii suplenți: dl Berghian, preot în Deaș, dl Chețian, preot în Bobohalma, dl Folea, preot în Boziaș, dl Moldovan învățător în Basna.

Poporul adunat aprobă cu însuflețire alegerea aceasta și din mijlocul poporului să ridică fruntașul țaran, un vrednic și neprețuit ostaș al cauzei noastre, Vasile Șandor, vorbete frumos și mulțumește comitetului pentru zelul său.

Jocuri naționale.

La adunarea din Basna, comitetul având în vedere uriașele stricăciunii și neajunsuri, cauzate de potopul recent nu a aflat de bine să aranjeze serbări în stil mai mare, cruțând astfel populația de cheltueli însemnate. Totuș câțiva făcăi inimoși din Cetate-de-baltă, la îndemnul credinciosului nostru aderent, Mailat Avram de acolo, s'au prezentat de bunăvoie predând călușerul și bătuta înaintea întregii adunări. Lauda să cuvine lor! Elita maghiară aflătoare la scâlzi, dintre cari remarc pe contesele Haller, Teleki și baronesele Kemény, au fost surprinse de frumseța și elasticitatea jocurilor românești exprimându-și convingerea, că românii înaintază vădit pe terenul cultural cu o repeziune neașteptată.

După producțiunea celor din Cetate-de-baltă, și-a luat începutul petrecerea populară. Iar cărturarii noștri s'au pus nițel la odihnă, ca să fie cu atât mai bine pregătiți pentru

Petrecerea de seara

Petrecerea „Astrei,” ca și multe alte petreceri din acest ținut a succes la minune. Floarea românilor din ținutul acela, dșoare, cari să întreceau prin frumuseța, drăgălășia și eleganța lor (fetele de pe Târnavă sunt doar vestite pentru frumuseța lor) ne-au vrăjit din sala petrecerii un mic colț de raiu, unde par'că plutea fericirea în aer și te îmbătau dulcele iluzii. Balsam răcoritor pentru cei cari sufer de o boală prea bine cunoscută. În deosebi unul un prietin bun, pe care îl cunosc din co-

pilărie imi tot șoptea în urechi cuvinte, cari mă puneau pe gânduri.

— Uite mă, uite aia cu costum de sălișteancă, ce frumoasă e, ce ochi cuminti are... Ei, lasă-mă prietine, dute șoptește ei în urechi, eu sunt ficior doară, n'am nici în clin, nici în mănecă...

Altul iară: Mie-mi convine asta, cu costum de pădureancă. Al treilea: Uite ce buze dulci, ce sprâncene are fetița asta. Și nu e de aici, că e din Bănat. Ei bine fie-mi permis și mie — replică al patrilea — să-mi spun cuvântul, pri-fiți ce fete dragi ne-au sosit din Ibașfalău. Mă despart repede de ceata asta, cari înșiră acum rând pe rând toate fetele, care cum e interesat. În plimbarea mea dau de o păreche potrivită, și ea și el blond. Își scaldă ochii unul în celui alalt. Apoi văd cum saltă de ușor, par'că ar zbură, două zine în costum de Argeș. Mă apropiu de ele. Dar să pierd în vâlmășagul petrecerii. Sufletul petrecerii e un jude — care o tempora o mores — e deja însurat, un perfect dansator. Și par'că-i făcătură cu însurații. Alt însurat un director de bancă, e admirat de toată lumea cum dansează cu eleganță. Pier tinerii imi șoptește un notar de lângă Sânmărtin, numai cine a făcut crișma în drum n'a făcut-o de nebun, ci-a făcut-o de cuminte. Dar haid inapoi la dșoare. Iată una de lângă Blaj ce geloasă e pe una dela noi deși pare mai drăguță ca rivala ei. Nai ce face. Bărbații sunt vrednici de bătuți. Așa gust are are câte unul. Să apropie repede pauza. Un tânăr simpatic al societății din Sânmărtin ne delectează prin câteva cântări ușoare și gădăitoare la suflete, apoi să începe turneul din nou. Alte combinații... complimente mai potențate... priviri geloase... veselie... și în zor serenăzi. Iată-ne trecuți și peste petrecerea astă. O dulce amintire desigur pentru mulți.

Aral Chazi.

Șoimul nostru.

— Lui A. Vlaicu. —

Un șoim ușor cu sbor măiestru
Plutește 'n taină spre Carpați,
Robit de vraja țării sale,
De dorul bieților săi frați.
Și stau mirați bătrânii codrii
Și munții trufași și cărunți
Și neamul paserilor multe
Din codri deși și de prin munți.

Și firea 'ntreagă 'ncremenită
Privește șoimul cel din sbor,
Căci uriaș e la făptură
Și-i mândru mult și mpunător.
Și sboară repede ca vântul
Când nori greoi se sbat pe cer
Și țipă 'n glas turbat de vijor
Și-i singur-singurel... stingher...

E șoimul... șoimul nostru falnic,
Copilul mândrului Ardeal,
Înstrăinat de valul sorții
Prin sări cu frunze de migdal...
E el... copilul tău Ardeale,
Pământule nenorocit,
Scăldat în vremuri de restriște
În sânge cald, neprihănit...

E el... fiul tău Ardeale,
Tu scump tesaur din bătrâni,
Tu viață fără năcăjită,
Ajunsă pradă la păgâni...
E fiul tău cu carte multă,
Cel iscusit în meșteșug,
Ce-ți încunună fruntea pală
Cu mândrul gloriei belșug...

Și vine azi în sbor măiestru
Prin lumea largului văzduh
Și vine să-ți sărute glia,
Ca o minune, ca un duh...
Și vine să-și revadă frații
Cei ofliți de-atâta chin,
De-atâta trudă fără stâmpăr
De-atâtea lacrimi și suspin...

Și sboară... sboară... sus pe-o stâncă
Se vaieră un cuib de pui,
Împinși în chinurile morții
De țipetele șoimului...
Și se sgulesc și plâng în tremar
Căci sunt acasă singurei
Și nu știu unde sunt bătrânii
Și nu știu nici c'aceea ce-i...

Dar vine-un vultur și-i întreabă:

»De ce vă temeți puișori?
»Doar numi noi avem ursita
»Să trecem mândri printre nori!...
»Aceea-i pasere măiastră
»Ce-i sămisliță pe pământ
»Și nu-i e dat s'atingă norii
»Din partea Domnului Preasfânt...

Și o minune... Șoimul falnic
Își strânge aripile lin
Și vai! Se prăbușește 'n vale
Ca ras de-un fulger din senin!...

E mort... Cu aripile frânte
Își doarme bietul somnul lin
Și ele nu vor mai atinge
Albastrul cerului senin...

Zimbește cald cel vultur negru
Privind la șoimul zdremțuit
Și spune puilor săi iară
Povăța ce am amintit.
Și sunt atât de veseli puii
Și răd făloși și răsfațați,
Dar prinde unul vorbă caldă
Și-i agrăește blând pe frați:

»De ce sunteți așa de veseli?!...
»Dar răsul vostru e 'n pustiu,
»Căci șoimul cel căzut în vale
»Mai are frați, ori poate fi!...
»Și vor veni ca să-l răsbune
»Și ei vor ști a birui
»Și, poate ne vor stânge 'n cuiburi,
»Căci, ce știm noi ce v'a mai fi!...

Se potelesc îndată puii,
Și stau așa, robiți de-un gând
Și par'că văd în depărtare
Un șoim, ce sboară alergând,
Un șoim ușor, un șoim măiestru,
Urmașul celui ce-a perit,
Îl văd cum sboară... cum învinge
Văzduhul cel nebiruit...

A. N. Târnaveanul.

Sfințirea de biserică din comuna Păucea.

A fost un prilej rar de înălțare sufletească pentru ceice a avut fericirea de a asista la binecuvântarea noii edificate biserici din comuna Păucea, întâmplată la 21 Septemvrie 1913. Am pus de pildă în nrul I. al ziarului nostru hărnicia poporului român gr.-cat. din comuna Păucea, care condus de distinsul și eruditul fiu al comunei dl Dr. Vasile Hâncu, medic arhidiecezan, în Blaj, a ridicat ca prin minune o biserică pompoasă întru mărirea lui Dumnezeu. Actul divin prin care biserica a fost binecuvântată a săvârșit-o delegatul Escelenției Sale Dlui Mitropolit Victor Mihályi, Preaon. Domn George Bărbat, protopop în Blaj, încunjurat de toată preoțimea română din jurul Păucei, Dl protopop prin serviciul frumos, predica sa aleasă, a făcut o impresie adâncă asupra celor de față. După actul religios, care a durat dela oarele 8^{1/2}, până la oarele 12^{1/2}, a urmat un prânz comun cu care ocaziune s'au ținut mai multe toast, cari toate au relevat meritele dlui Vasile Hâncu, fiul Păucei, și a harnicului popor român de acolo, merite câștigate prin jertfe însemnate și multă osteneală.

După masă a avut loc petrecerea poporului român adunat din toate comunele învecinate.

A făcut o impresie penibilă absența intelectualilor noștri dela Blaj, a căror prezență să vede, că înzădar o reclamăm la manifestațiunile noastre românești din acest ținut învecinat cu Blajul.

N. B.

Afaceri bisericesti.

În urma apelului lansat de acest ziar pentru validitatea pretenziunilor bisericilor noastre și ce privește prescurtarea lor în favorul bisericilor străine din ajutoarele comunale au intentat procese până acum biserica gr.-cat. din Ibașfalău și cea gr.-or. din Măgărei.

Biserica gr.-cat. din Ibașfalău nu a primit nici când nici un ajutor dela oraș, pe când biserica rom.-cat. și armenească catolică mai bine

de 4 decenii primește în fiecare an câte 5000 cor. ajutor dela oraș.

Astfel biserica gr.-cat. după calculațiile făcute a pierdut în fiecare an câte 1700 cor. în favorul bisericilor străine amintite, ceea ce în decurs de 40 ani s'a ridicat la multe zeci de mii coroane.

În Măgarei biserica săsească a fost împărțită de comuna politică de decenii încoace în fiecare an în ajutoare de bani considerabile, ba ce-i mai mult a primit în cinste și un teritor de pășunat în preț de vre-o 30,000 cor.

Acum biserica gr.-or. își cere și ea partea ei, care să urcă la vre-o 20,000 cor.

Correspondent.

O nouă volnicie administrativă.

— Drepturile bisericilor noastre române nesocotite. — Denegarea ajutorului administrativ. —

Românii din comuna Bia-maghiară, cari de altcum în privința politică au o purtare de tot slabă, au vrut să ridice un edificiu de școală corăspunzător legilor Aponyane. Ne având bani în deajuns au făcut arunc pe credincioșii greco-catolici din comună, care a fost aprobat de Escelenta Sa Mitropolitul din Blaj. Câțiva oameni, cățai de a administrației chiar alegători români cu purtare slabă politică au recurs la administrație și ce să vezi, administrația a denegat ajutorul cerut de forurile competente bisericesti, susținătoare de școală, pentru incassarea aruncului. Inzădar a fost orice încercare. Nici chiar ministrul nu a dat ascultare uzului legal de până acuma. Și oare de ce să fi dat ajutor administrația noastră pentru ridicarea unei școli românești. Prin aceasta și-ar fi denegat numai ființa sa. Oare cum de mai are culezanța ministrul cutelor să meargă la Blaj și să promită câte toate și să nu respecteze nici cel mai elementar drept al bisericilor noastre.

N. B.

CIRCULAR

cătră toți cărturarii români de pe teritoriul Despărțământului Diciosânmărtin al Asociațiunii.

Comitetul Desp. Dvoastre stă în fața unui nou period de muncă. Nimeni nu poate trage la îndoială, că trăim vremuri istorice, în cari și lucrarea noastră trebuie să se acomodeze împrejurărilor. Dacă am lucrat până acuma cu încordarea tuturor forțelor, de cari dispunem, pentru înaintarea noastră culturală-națională în viitor trebuie să dezvoltăm o activitate și mai potentă, câștigând noi puteri de muncă.

Sunt trei direcțiuni principale de activitate culturală-națională, cari trebuie să ne preocupe.

Una este aranjarea de prelegeri și conferințe populare. Noi știm deja apreția însemnătatea acestor prelegeri. Este de dorit ca la aceste prelegeri să ieie parte activă toți intelectualii noștri, fără deosebire de clasă și rang social, ținând câte o conferință sau prelegere. Așteptăm dela toți frații noștri intelectuali, ca să se însinue de prelegători sau conferențieri. Și datorința aceasta trebuie să-și o îplinească cu toții fără de orice considerație. Trebuie să sfârșim odată cu vieța comodităților, să fim jertfitori. Să dispară odată din rândurile noastre invidia, ura și suspiciunea. Să dăm mână cu toții pentru realizarea scopului sfânt. Provocăm deci pe toți intelectualii, ca să se însinue cât mai de grabă de prelegători sau conferențieri, pe adresa subscrisului director.

Servicii neprețuite aduce înaintării culturale a neamului nostru instruirea analfabeților. Este știut, că baza culturii unui popor este știința scrisului și cetitului. Să nu perdem nici un moment nefolosit. Am lucrat și în trecut în direcțiunea aceasta, dară de tot puțin. Așteptăm dela toți cei chemați de pe sate, ca să înceapă fără amânare cursurile de analfabeți. Abcdare să dau gratuit. Rugăm deci pe fruntașii satelor, ca să conscrie pe analfabeți și să ceară numărul corospunzător de cărți începând cursul.

A treia direcțiune, în care trebuie să se desvoalte activitatea noastră, este organizarea poporului român pe sate prin înființarea de tovarășii economice comerciale de sine stătătoare. Am văzut indeajuns în criza actuală economică greutățile materiale, cu cari trebuie să luptăm. Nu-i de lipsă să arăt, că de câte neajunsuri ne mântuie câte o tovarășie de pe sate, pusă pe bază solidă. Noi suntem gata a Vă face toate formalitățile fără de nici o remunerație. Înțelegeți-Vă, chemați-ne, noi mergem în fiecare comună.

În nădejdea, că cuvântul nostru de chemare află resunet viu în inimile Dvoastre, Vă salutăm cu dragoste frățească.

Diciosânmărtin, la 30 Septemvrie 1913.

În numele comitetului:

Dr. Romul Boilă
directorul Desp.

Scarlatina.

E una din boalele foarte dese la copii, e foarte contagioasă (lipicioasă) e o boală foarte gravă și adese după vindecare lasă urme adânci asupra individului, care a suferit de această boală, ca: surzitate, idiotie, boale de rinichi etc., fapt care m'a îndemnat ca să mă ocup în acest articol numai de ea, în speranță că onor. cetitor va binevoi a triage oarecare foloase din aceste rânduri. Țin încă odată se amintesc, că e o boală a copilăriei, care de regulă începe cu călduri mari, fiori, durere de cap, adese dureri de gât, cu înghițirea grea, vărsături, neliniște și chiar spasme. Limba copilului atins de aceasta boală adese e încărcată, albe: fundul gâtului, omușorul și amigdalele ușor umflate, roșii și acoperite de o ușoară albeață.

Toate aceste simtoame sunt numai începătoare, după câteva zile apare roșata, care ocupă tot corpul, cu oarecare menageare a feții. Limba, care la început eră albă, devine roșie, putându-se ușor asemăna cu fragile coapte. Căldura ridicată poate ținea până la 8 zile, după care în curând începe și cojirea pielii. Aci trebuie făcut deosebire între cojirea provenită dela boala de pojar și cea provenită dela scarlatină. Că, pe când la pojar cojirea sau descumarea se face ca la tăriță și măruntă, la scarlatină din contră cojirea se face mult mai mare. Și în scarlatină cojirea se face timp mai îndelungat aproape 5—6 săptămâni, pe când la pojar abia o săptămână-două.

Unele scarlatine sunt ușoare, altele însă foarte grave și pot omori copilul în mai puțin de 24 ore (Etinger).

Scarlatina după cum am spus mai sus, se poate și în cele mai multe cazuri se complică cu boala de rinichi, și adese cauza morții în scarlatină este datorită rinichilor; alteori bolnavul atins de scarlatină va suferi toată vieța de rinichi, fapt ce mă îndeam să sfătuesc pe părinții copiilor atinși de aceasta boală, ca mai ales în timpul boalei și după boală să hrănească numai cu lapte.

Câte odată chiar și inima e atinsă în scarlatină la individ de aceasta boală; altădată se inflamează inchiaturile, adese se produc scurgeri de urechi, ba adese li-se umflă glandele dela gât și de sub fălci trecând în purvin.

I.

Cum putem să ne ferim de scarlatina?

Scarlatina e o boală foarte molipsitoare, iar molipsirea se face direct dela bolnav la bolnav, sau dela bolnav la sănătos, sau indirect, adică: Un lucru, o jucărie, cu care s'au jucat copilul cu scarlatină, e dată unui copil, care locuește cu totul departe de casa, în care locuește copilul bolnav; ei bine, acest copil, căruia i-s'a dat jucăria se poate bolnăvi de scarlatină.

Tot așa se poate întâmpla cu alte lucruri, d. e. rufe, haine și chiar de ale mâncării. Un lăptar care a avut scarlatină, mulge vaca în timp ce i-se cojește pielea de pe mâni, cojile căzând în lapte, s'au întâmplat, că în casele, în care lăptarul dădea lapte, copiii s'au îmbolnăvit de scarlatină.

În cărțile de medicină se povestește între altele, că o fată (domnișoară) ce studia într'un pension oarecare, îmbolnăvinduse de scarlatină, când se află în convalescență (adecă mai bine) și i-se cojesc mâinile, scrie o scrisoare părinților, că a fost bolnavă și nu știe de ce i-se cojesc mâinile, și ca dovadă le trimete în scrisoare și câteva coji scarlatinoase.

Câteva zile după primirea scrisoarei, frațele mai mare al Domnișoarei se îmbolnăvește de scarlatină și moare.

Și asemenea cazuri s'ar putea aduce cu sutele, iar din cele de mai sus ar decurge următoarea învățătură practică că: copiii bolnavi de scarlatină trebuie depărtați de ceilalți copii din casă, sau pe copii sănătoși să-i trimetem undeva de acasă la vre-o rudă sau vecin. Pentru oamenii cu puține mijloace cel mai bun lucru ar fi să-și trimeată copilul bolnav de scarlatină la spital, unde în totdeauna va fi bine îngrijit.

Iar în camera, unde se află cel bolnav vom lăsa numai strictul necesar, ca: patul bolnavului, un scaun și o masă spre a nu le înfăcț și pe celelalte mobile. Casa bolnavului va fi măturată cu o mătură udată în sublima, corrosiv sau acid carboic, guroiul să fie ars sau stropit cu lapte de var, mobilele se vor șterge cu o cârpă muiată în o soluție de carbol. Persoanele, cari îngrijesc pe bolnav, își vor spăla des mâinile cu apă caldă, săpun, și moaie în sublimat sau o soluție de acid femic. Rufele bolnavului vor fi muiate în leșie înainte de a fi date la spălat. Copilul va fi ținut în casă 35—50 de zile până ce cojirea s'a isprăvit cu totul. Persoanele, cari vin în contact cu bolnavul, nu se vor duce în altă casă tot timpul cât durează cojirea și numai după ce s'a terminat cojirea și își vor face o scaldă, își vor

schimba rufe și hainele, le vor fi permis de a veni în atingere cu alte persoane.

Mai ales când părinții bolnavului sunt neputători sau au o prăvălie, mamei copilului nu-i e permis sub nici un motiv a intra în prăvălie, și mai ales a vinde, căci de pe hainele sau mâinile ei foarte ușor se poate întâmpla se cadă coji scarlatinoase pe pachete, unde sârmanul cumpărător al pachetului foarte ușor va transporta acasă și boala și moartea copiilor. Un învățator sau învățătoareasă, care au copilul bolnav de scarlatină, sub nici un motiv nu li e permis a merge la școală cât timp durează boala copilului.

Trebuie să fie cu desăvârșire interzis persoanelor străine de-a intra în casă, unde se află un scarlatinos, iar jucăriile unui copil, care a fost bolnav de scarlatină, trebuie arse. E o crimă și o nenorocire a le dăruia altui copil. Tot asemenea hainele și rufele unui copil mort de scarlatină să nu se dăruiească nimănui până ce nu vor fi fierate în leșie. E cu totul interzis a lua parte la pomeana unui copil mort de aceasta boală, căci ușor se poate aduce la copii Dvoastre boala. Iar când un copil să îmbolnăvește de scarlatină, familia va fi obligată a anunța primăria și pe medicul comunal.

În privința testamentului este absolut necesar a chema un medic încă din prima zi a boalei pentru a-se putea evita orice complicațiuni, cari adese pot fi mortale.

Subsemnatul crede, că cu asemenea povețe foarte ușor vor putea încunjuia o primejdie de infecție atât de periculoasă și mare cum e a scarlatinei.

Blaj, 6 Octomvrie 1913.

Dr. V. Hâncu
medic arhid.

Numai Sándor János a avut îndrăzneală!

Calcă în picioare legile și nu vrea să audă de limba română!

— Dela corespondentul nostru special. —

Înainte de asta cu 6 ani a înaintat Dr. Alexandru Morariu o rugare cătră orașul Ibașfalău, ca comitetul orașenesc să scoată din vigoare statutul orașenesc, în înțelesul căreia pe teritoriul acestui oraș, orice producțiune (teatru, declamare, concert etc.), numai în limba maghiară e permis să se țină, și chiar și înviorările și placatele referitoare la atari producțiuni erau legale de limba maghiară, iar cine păcătuia împotriva acestui statut, eră pedepsit pentru transgresiune.

Rugarea să înțelege a fost respinsă de comitetul orașenesc și afacerea apelată la vicecomite, care natural consecvent sistemului politic asistent, a aprobat hotărîrea orașului încă în anul 1907. Cauza s'a apelat mai departe la ministrul de interne. Cei patru ministri însă: Kristoffy, Andrassy, Khuen și Lukács, cari s'au perândat din 1906 încoace, n'au cutezat să rezoalve aceasta apelatie, din motivul, că nu ar fi putut-o rezolvi altfel, ci numai în favorul apelantului, adică a naționalităților nemaghiare, după ce schimbarea statului din chestie a fost provăzută cu puternice argumente. De aceia au ținut-o cauza adormită. Părerea lor eră: »Decât dreptate, mai bine afacere încurcată«. Simțul de dreptate nu i-au lăsat ca să rezoalve aceasta cauză în defavorul apelantului, iar de altă parte sistemul politic nu le permitea o rezolvare cinstită. Domni ministri au venit în conflict cu conștiința lor și ca urmare acestui lucru, n'au cutezat să se atingă de afacere, ci au lăsat-o încurcată 6 ani.

Acum după 6 ani însă vine Sándor János, ministrul de interne, faimosul ispravnic al comitatului, un român de origine, ajuns ministru prin legăturile lui familiare, fiind cumnatul lui Tisza, nici decum pentru priceperea lui, și cu cutezanta unui om despoiat de orice simț, aproabă hotărîrea orașului Ibașfalău, prin care să păstrează vigoarea statutului.

Iată hotărîrea ministrului Sándor János, în copie și traducere:

Obiectul: Cererea lui Dr. Alexandru Morariu, domiciliat în Ibașfalău, în cauza anulării statutului orașenesc despre prelegeri publice etc.

Adunarea comitatenză, ținută la 15 Oct. 1907, prin hotărîrea Nr. 8114/1907-518. p. a aprobat hotărîrea comitetului orașenesc al Ibașfalăului, adusă la 4 Maiu 1907, sub Nr. 15, prin care s'a respins cererea Dr. Alexandru Morariu, domiciliat în Ibașfalău de a-să scoate din vigoare dispozițiunea statutului orașenesc Nr. 2988/1902 despre prelegeri publice etc., prin care să interzice ținerea și anunțarea prelegerilor în altă limbă decât cea maghiară.

Dr. Alexandru Morariu a făcut plângere la judecătoria administrative împotriva acestor hotărîri conglăsuitoare, care a fost transpusă mie spre competență decideră. Eu consider actul transpus mie spre rezolvare pe baza §. 3 al Art. de lege XX. 1901. cerere de supravizuire și ca pe atare îl resping, pentrucă hotărîrile forurilor inferioare au fost aduse de foruri competente și acele nu vatămă nici legea, nici vre-o

ordinațiune ministerială, nici vre-un statut comitatens.

Despre ce Vă înștiințezi etc.

Sándor m. p.

Di Ministru cu aceea își motivează aprobarea, că acela nu e în conflict nici cu legea, nici cu ordinațiunile ministeriale și nici cu statutele comitatense (statutele orășenești și comunale nu pot fi în contradicție cu acestea).

Di Ministru însă s'a făcut, că nu știe, că statutul din întrebare restrânge folosirea limbii naționalităților pe terenul social, la care și puterea legilor să oprește, pentru că folosirea limbii pe acest teren e un drept natural, de care nici legea nu te poate despoia. Să fii oprit a declama ori să fii vorbire, conferință, teatru etc. în altă limbă și nu în limba maghiară din punct de vedere de drept, în merit e egal cu opreliștea de a nu mai vorbi pe stradă, pe hotarul Ibașfalăului ori în familie în altă limbă, decât ungurește. După principiile Diu Ministru și un atare statut s'ar putea aduce cu valoare de drept.

Atunci vai și amar de celce nu va ști ungurește ar trebui să fie mut pe teritoriul Ibașfalăului, dacă nu ar voi să atace statutul și să-și atragă pedeapsă, și după ce limbile oamenilor sunt atât de diferite și atât de necunoscute înaintea compatrioților noștri maghiari, ușor s'ar putea întâmpla, ca și lătratul cânilor să fie calificat de o limbă și pedepsit ca vătămător statutului. La noi ușor s'ar putea întâmpla ca lătratul să fie considerat ca o limbă secretă (limbă și ea, de cari există) și să fie pedepsită, așa încât, dacă nu știi ungurește, nici lătră nu poți pe hotarul Ibașfalăului, pentru că nu s'ar putea afla aplicare fără de urmări de transgresiune.

Declarăm înaintea, că absurditatea statutară de mai sus nu o vom respecta pe lângă toată aprobarea ministerială, pentru că nu numai legea naturală, dar chiar legile țării ne dă drept la asta și anume:

Legea referitoare la transgresiuni dispune apriat, că statutele orășenești numai din punct de vedere de ordine pot califica vre-o faptă de transgresiune și numai aceste statute sunt de obligatoare.

Limba însă nu e afacere politenească și astfel nu să poate normă cu statute orășenești, mai puțin pe terenul social, deoarece legea despre egală îndreptățire a naționalităților recunoaște apriat pe terenul social dreptul de libera folosință a limbilor, restrângând acest drept numai la limba oficioasă.

Să știe Di Ministru, că nu vom recunoaște de vald statutul pe lângă toată restricțiunea Diu și nu ne vom supune aceluia, vom aduce însă la cunoștința lumii civilizate faimosul liberalism a guvernelor noastre, cari chiar lătratul îl pot opri prin statute pe bază, că nu e unguresc.

Calendar de drept public.

— Alegerea membrilor din congregația comitatensă. —
— Alegerea membrilor comitetelor comunale. —

În numărul nostru trecut am atras deja atențiunea publicului românesc asupra împrejurării, că în toamna acestui an să fac restaurațiile (alegerile oficialilor) generale comitatense și comunale. Iară înainte de restaurație să face alegerea membrilor comitatens și respective comunali. Cu privire la aceste alegeri servească spre îndrumare următoarele informațiuni:

Congregația (adunarea) comitatensă cel mai înalt for în administrația comitatului stă din trei clase de membrii. Unul îl formează cei cari plătesc mai multă dare în comitat, așa numiții „viriliști,” alți cei aleși din partea alegătorilor comitatens și a treia o fac unii oficiali, cari au drept de vot consultativ și deciziv, în urma postului pe care îl ocupă. Despre viriliști am tratat deja în numărul nostru trecut. Cu „oficialii” ca membrii ne ocupăm cu altă ocaziune. De astă dată ne interesează cei „aleși.”

Adunarea noastră comitatensă are 100 de membrii aleși dintre cari jumătate adică 50 cad sub alegere tot la trei ani pentru un restimp de 6 ani. Astfel sau ales 50 membrii în anul 1907, cari în anul acesta cad sub alegere, iară alții 50 au fost aleși în anul 1910, cari vor cădea sub alegere în anul 1916. Drept de a alege pe acești membrii au toți, cari au drept de alegător dietal. Alegerea celor 50 membrii să face în cercuri administrative la cinci centre și anume în Diciosânmărtin, Ibașfalău, Bălăușer, Bahnea și Hususău. Cu altă ocaziune avem să publicăm împărțirea cercurilor după comune.

Este știut, că nici într'un cerc n'are partidul nostru național majoritate de voturi ba cei mai mult avem mari minorități. Noi totuș

suntem pe lângă luptă. Să nu câștige dușmanii noștri politici nici o bucăciță de teren fără luptă, iară noi să ne afirmăm drepturile noastre, la locul potrivit în luptă. Așteptăm dela organizația noastră de partid, care sperăm, că până la alegere va fi săvârșită, ca să-și facă datorința împreună cu publicul alegător, care de sigur știe să-și deprindă drepturile cu cinste....

Tot astfel să ne facem datorința cu toții la alegerea membrilor comitetului comunal. Cei dela sate știu mai bine când este alegerea membrilor comitetului comunal. Comitetul comunal este compus la un fel cu congregația toți, cari au drept la alegerea judeului comunal, au drept să aleagă și pe membrii comitetului. Alegerea trebuie să fie dată de știre cel puțin cu trei zile înainte. Băgați de seamă frați români și prindeți-vă la luptă. Dacă cumva s'ar întâmpla undeva ceace până acuma numai în cazuri excepționale s'a întâmplat, ca preoții învătătorii și alți fruntași, cari sunt chemați să vă conducă nu-și împlinesc datorința lor să Vă organizați voi plugarii români și duceți steagul la biruință!

Să alegeți în toate comunele numai români de membrii în comitetul comunal. Dacă vă fac undeva organele administrative pedeci și săvârșesc alte volnicii adresați-vă către redacția noastră, care va căuta să protesteze împotriva fărădelegilor și să ceară dreptate!

Diverse.

Luna Octomvrie.

Sărbătorile din luna aceasta:

Cuv. Paraschiva 14 v.
Muc. Dumitru 26 v.

Pătrarele lunii.

Lună plină în 2 v. la 4 ore 5 m. dim.
Pătrarul din urmă în 9, la 11 ore 53 m. seara.
Lună nouă în 16 la 3 ore 27 m. seara.
Pătrarul prim în 23 la 7 ore 32 m. d. a.

Mersul vremii.

1—16 frumos, 17—25 zăpadă, rece, 26—28 moale, apoi frig.

Târgurile din luna aceasta.

1. Crasna. 2. Aletea. Diciosânmărtin, Ferihaz, Paraid, Petroșeni, Sepsi-Sân-Georgiu. 3. Aiud, Arcid, Borcuta, Carțfalău, Halmagiu, Ilonda, Mező-Érked, Sighetul Marmației. 4. Lugoj, Radna, Tasnád, 6. Berzava. 7. Nocrich, Săliște, 8. Bonțida, Ghiriș. 10. Brașov, Cehul din Sălagiu, Dalbocet, Reghinul-săsesc. 11. Bruiu, Zorlențul-mare. 12. Almașul-mare, Rodna-veche, Șinca-veche. Batania, Bichiș-Ciaba, Borașneu, Buza, Canija-turcească, Gherla, Grădiștea, Ighiu, Poiana-sărata, Săsciori, Vârșeț. 14. Oclandul-Homorodului. 15. Chezdi-Oșorheiu, Erdő-Szent-György, Hadad, Iarașdorf, Mănărade, Petriș, Torda-Szt.-László, 17. Borgo-Prund, Deva, Kékes. 18. Agârbiciu, Arad, Bandul-de-câmpie, Bercaș, Nadeșul săsesc. 19. Drașov, Mehădia, Sângeorgiu-săsesc. 20. Budapesta, Ciozven, Cluj. 21. Marpod, Papoț, Sacul, Șamortin, Zeteleaca. 22. Cămpeni, Făgeț, Radnoth, Sighișoara. 23. Boroșneul-mare, Cojocna, Morișdorf, Teaca. 24. Beiuș, Șomcuta-mare. 25. Chendumic, Cubin, Drag. 26. Dobra, Năsăud, Teiuș, 27. Bălcaciu, Cermeiu, Ciuc-Sân-mărtin, Jambolia. 29. Baghion, Badou, Covasna, Mănășturul ung. Miercurea, Murăș-Oșorheiu, Șarcaia, Șeica mică. 30. Barot, Cocmani, Farcașlaca. 31. Ciacova. Huniadoara.

Povețe economice.

Fiecare Târnăvean harnic, care se îndelnetnicește cu cultivarea pământului, în luna aceasta să se silească a găta cu îmblătitul, dacă mai are. Să-și așeze bine paiele și să le asigure contra focului. Asigurarea se poate face la „Banca generală de asigurare” din Sibiu. Să-și dregă coperișele de paie. Să-și culeagă poamele, dar nu pe timp ploios, căci se putrezesc. Să-și sape și gunoiască straturile rămase goale. Să-și răsădească sălata de iarnă. Să-și taie curechiul și să-l așeze cu grijă în pivniță. Să se silească a plăti darea pe pătrarul din urmă al anului și să se provadă cu cărți bune pentru de iarnă.

Scrisori către Redacție.

S'a sinucis un primar.

Correspondentul nostru ne comunică următorul caz:

Ananie Frânc, primarul comunei Șomoștelnic, s'a sinucis în ziua de 25 Septemvrie. Să zice, că a fost tare năcăjit pentru încurcături de bani. Precum aflăm primarul acesta a seos pe oameni în Vinerea cea mare la lucrul satului; și tot el a fost acela, care a pârât pe 42 de inși la solgăbirăul din Ernut fără de nici o vină.

Felicitări pentru numărul trecut.

Am primit la redacție scrisori din partea unor fruntași, la a căror părere ținem foarte mult, felicitări pentru numărul trecut al „Românului Târnăvean.”

Mulțămindu-le, promitem din nou, că vom lupta cu energie neînfrântă și dragoste nețăr-murită pentru drepturile și bunăstarea poporului românesc din ținutul Târnavelor. Rugăm deci pe tot românul de bine să ne sprijinească, cum îi este cu putință întru realizarea planurilor noastre prea binecunoscute.

Un scandal administrativ.

— Orașul Diciosânmărtin înființat în luna lui Aprilie 1912 încă n'are budget. — 123% arunc orășenească proiectat. —

Orașul Diciosânmărtin, care are de a mulțami existența sa și cuvântului aprobător și încurajator al unor români de aici, este creațiunea „ministrului de interne” de acum a dlui Sándor János. Gândul lui a fost încă demult, că din comuna mare Diciosânmărtin să facă oraș, o cetate nouă ungurească în marea de români de aici. Durere, că a găsit aderenți și între românii de aici, cari s'au grăbit să iscălească lista prin care au cerut transformarea comunei în oraș. Și oare ce foloase vădite are poporul român în urma transformării în oraș. Chiar nimic. Tot personalul organizației de oraș este exclusiv ungurească un singur polițist și un singur servitor sunt români. Darea comunală a fost 56%. Darea orășenească să proiectează a fi 123%. Și cine plătește dările aceste? Le plătește în mare parte poporul român, proprietarii români a orașului, precum și industriașii, comercianții și băncile! Și să mai spunem oare, că nu domnește spirit românesc în administrația orașului.

După această mică introducere să fie permis a constată, că orașul Diciosânmărtin decând e oraș adecă din luna Aprilie 1912 până azi încă nu are budget. Bani cetățenilor câștigați prin muncă grea să cheltuesc deci fără de nici un plan. A încercat orașul să-și facă budget, nu-i reușește însă nici decum, căci e foarte greu să dai formă legală unui lucru imoral. Ne miră numai faptul, că ministrul Sándor János rabdă toate aceste fără să intervie și să facă tot posibilul, ca rușinea aceasta a administrației ungurești să dispară cât de curând.

Conform proiectelor făcute până acuma cetățenii orașului au de a plăti 123% arunc. Iată neghiobia administrației noastre. Facem oraș dintr'un sat, care înoată până în gât în datorii și lipsit de orice avere. Plătim la funcționari peste 50,000 coroane, pe când statul ne ajută cu 6000 coroane numai! Iată din ce cauză trebuie să plătim 123% arunc!

Nu trebuie să fim profeți, dacă susținem, că o astfel de administrație duce la faliment moral și material orașul Diciosânmărtin.

Mai nou.

Primarul Sânmărtinului suspendat.

Ziarele din Pesta aduc știrea, că primarul Sânmărtinului Kedves József a fost suspendat din postul său de către fișpanul acestui comitat, care a aflat în regularități săvârșite de acest primar.

Primarul Kedves a fost un prieten intim al ministrului Sándor Iános și să înțelege un incarnat dușman al neamului nostru.

Alegerile comunale la Feisa.

Correspondentul nostru ne comunică, că la alegerile din Feisa

lista partidului nostru a ieșit învingătoare.

Autoritățile, voiesc să facă totuși pași pentru nimicirea alegerii. Stăm la pândă!

Congregația județului.

În 16 Octombrie s'a ținut congre-gația de toamnă a județului nostru, unde românii prezenți au ținut vorbiri mari, atacând cu înverșunare pe conducătorii oficianți. Raport mai pe larg în numărul viitor!

Ședința comitetului cercual al Desp.

Miercuri în 15 s'a ținut ședința comitetului la care luând parte toți membrii, s'au adus hotărâri importante, cari nu peste mult vor ajunge la cunoștința publicului românesc.

Informațiuni.

Pacea dela București a pus capăt războiului al doilea balcanic dintre statele Bulgaria de o parte, iar de altă parte Sârbia, Grecia și Muntenegru. În urmă precum să știe s'a amestecat și România, făcând ordine între beligeranți. Ea și-a ajuns scopul. A primit cuadrilaterul, a tocmit spre favorul ei puterea țărilor balcanice și a asigurat existența macedo-românilor.

Congresul învățătorilor din Cluj, anunțat pe ziua de 24. August, a fost oprit de guvern din motive necunoscute, după ce odată a fost îngăduită. O nouă fărădelege.

În ziua de 14 Septembrie s'a ținut adunarea generală a Asociațiunii în Orăștie, luând parte un număr public din România în frunte cu marele orator, scriitorul vestit și fost ministru român Delavrancea. Atât expoziția, cât și conductul etnografic și concertul au succes splendid.

Comitetul național român a ținut în Budapesta în ziua de 11 Octombrie o ședință plenară, pertractând obiecte de foarte mare importanță.

Vlaicu.

— Doliul național — Unde a sburat Vlaicu ultima oară în Ardeal? —

Jalea ce a cuprins neamul românesc în urma morții lui Aurel Vlaicu este de nedescris. A trecut deja așa zicând doliul național propus de ziarul „Românul” și primit de toate instituțiile noastre, de toate societățile românești, decretat pe 2 săptămâni, — fiindcă Vlaicu precum să știe murisă în ziua de 13 Septembrie, Sâmbăta seara, lângă Câmpina în România, aproape de Predeal, — dar o jale atât de adâncă nu o poți încătușa în termeni atât de scurți, astfel încât tacite s'a prelungit doliul și va dura cine știe până când, pentru că pierderea ce am suferit-o este ireparabilă.

Pe teritoriul județului nostru s'a celebrat parastase în Ernău și în Blăjel. (Cel puțin noi numai de aceste avem cunoștințe).

Reamintim faptul, că Vlaicu a sburat pe teritoriul județului nostru, în Ibașfalău, ultima oară în Ardeal, și precum suntem informați s'a pornit o mișcare în mijlocul conducătorilor noștri de acolo să i-se ridice lui Vlaicu un monument la Ibașfalău, cumpărându-se locul unde a stat hangarul și de unde s'a ridicat în văzduh, executând sboruri admirabile.

Din partea noastră, aderăm cu tot sufletul la mișcarea aceasta și vom face tot posibilul, ca acest plan frumos al românilor din Ibașfalău să se realizeze cât de curând.

N. B.

Darul comitetului național pentru cei nenorociți în urma potopului.

Suntem autorizați a aduce la cunoștința publicului românesc din părțile comitatului

nostru bântuite de potop și ape, ca organul cel mai înalt al partidului nostru, *comitetul național* a pus la dispoziția comitetului comitatens sumă de cor. 1500 cu scopul de a fi distribuită între cei nenorociți. De oarece organizația noastră de până acuma este disolvată, până la reorganizare, care va urma în curând, nu s'a putut face distribuția.

Banii sunt depuși la agentura „Albinii” din Sânmărtin.

Facem atenți pe toți cei interesați și pe conducătorii satelor, ca să compună lista celor mai lipsiți și năcăjiți ca îndată ce vor primi provocarea, să poată da răspuns și astfel distribuția să se facă fără întârziere.

Reorganizarea partidului național român din comitat.

Să știe, că organizația noastră politică din comitat a suferit zguduri simțitoare în urma evenimentelor din lunie, cu prilejul alegerii de deputat.

Precum suntem informați, comitetul național român, unde a fost transpusă afacerea spre competență rezolvare va exmite în curând un delegat pentru reorganizarea partidului. Ar fi de dorit ca să fim reorganizați cât de curând căci evenimentele sboară cu iuțea fulgerului deasupra capetelor noastre și noi stăm în fața lor neorganizați și desbinați.

Prelegeri sistematice în Sânmărtin.

Ne bucurăm, că un vechiu plan al nostru să va realiza în curând.

Conducerea Despărțământului să ocupă cu ideea ținerii unei serii de prelegeri populare în decursul iernii pentru poporul din Diciosânmărtin.

Prelegerile ar avea loc toată Duminecă seara între orele 5--8.

În acest scop s'ar folosi mai ales schiop-tonul, care va fi procurat în zilele aceste de comitet.

Cor.

Sanator pentru tuberculoși în Sânmărtin.

În Sânmărtin s'a instalat un institut pentru bolnavi, cărora le sunt atăcate plămânile. Scopul și datorița institutului este: a căuta unde să află bolnavi de acestia, ținerea lor în evidență, a lua în îngrijire, pe cei cari să însinuă, a le împărtăși sfaturi bune, a le da tot ajutorul posibil, îndemne pentru ținerea în curat a edificiilor și mai ales a localurilor unde să află bolnavi, ai despărți de cei sănătoși, cu un cuvânt a supraveghea tot ținutul acesta și mai ales pe cei interesați: ca boala aceasta periculoasă tuberculoasă sau cum să zice pe la noi boala uscată să nu se lătească și cu vremea să fi stărpit cu desăvârșire, dacă e cu putință.

Sunt rugați deci toți preoții, învățătorii și notarii să vină în ajutorul institutului, astfel, ca să trimită pe cei, cari sunt suspecti, la institut și să controleze pe ceilalți bolnavi acasă.

Adunarea Reuniunii Femeilor române din 24 August 1913.

Reuniunea femeilor române din comitatul nostru și-a ținut adunarea ei generală în 24 August 1913.

S'au pertractat obiecte de mai puțină importanță.

Remarcăm faptul, că prezidenta acestei Reuniuni Doamna Văd. Aneta Zehan și-a dat abdicarea din postul, care îl ocupă dela înființarea reuniunii. Membrii prezenți n'au primit abdicarea.

Cătră cetitori!

Cerem scuză iubitorilor noștri cetitori pentru întârzierea apariției numărului de față, deoarece aceasta s'a întâmplat fără voia noastră.

Redacțiunea.

Din filozofia lumii.

Pornește cu voința tare, căci oul nu dă mică pietri.

*

Apa limpede e oglinda cea mai perfectă. Și Eva aceea a întrebuit-o.

*

Și cocoșul și buha așteaptă dimineața. Că cocoșul cu bucurie, pe când buha tremurând.

*

Nici iepurile nu e slab față de o furnică. Și cel mai mare erou e nimica față de Dumnezeu.

*

Nu-ți înjura soacra, căci și mama-ta e soacră pentru cineva.

*

Dumnezeu a creat lumea în șase zile, iar în a șaptea a stricat-o femeia.

*

Șoimul e fericit în viață, dar găina numai după moarte se poate bucura de cinstea sa adevărată.

Tălcuite de: A. N.

Redacțional.

Vestim cu plăcere cetitorilor noștri, că dl Aurel Nan, din Chinciuș, unul dintre cei mai talentați tineri târnăveni, fost redactor la un ziar românesc, a intrat în șirul colaboratorilor noștri reguțați.

Posta Redacției.

Dlui B. P. în F. N'am putut publica raportul trimis în întregime fiindcă ne puteam intentă proces, rudenile decedatului. Am dat-o cum este mai potrivit. Mulțămite!

Redactor responsabil: IOAN MIHU.

Atelier de încălțăminte

de primul rang, unde se execută toate comanda în timpul cel mai scurt. Prețuri moderate. Reparație din material bun. Încălțăminte gata. Serviciu prompt.

Cu stimă:

Alexandru Macarie,
măestru pantofar.

Diciosânmărtin.

Mare asortiment de:

Ștofă, Postav, Barchet, Pichet, Tenis, Zefir, Pânsă, Dehlen, Creton, Dantelă, Ciorapi, Batiste, Pălării, Gulere, Mangete, Plapome, Năfrămi, Bumbac, Arniciu, etc. etc.

Se pot cumpăra cu prețurile cele mai ieftine la:

„Iulius Anca”
Diciosânmărtin.

Automobil de închiriat

la

Dănilă Boila, în Diciosânmărtin,

tot acolo se pot căpăta mărfuri de fier, delicatesă, băcănie, porțelan, sticlării, coloniale și vâpsăli.

Magazină de petroliu.

Moară mână de putere motorică, fabrică românească de țigle și cărămizi

„PETRU ȘI PAUL”

în orașul Diciosânmărtin,

unde se poate măcina în orice timp și se află cărămizi și țigle de tot soiul pe lângă prețuri modeste. Se pot încărcă la fața locului vagoane de marfă pentru transport pe linia ferată.

Blaj la 23 octombrie 1913
Iulius Anca